

Sodiqova Sevinch Aliyevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent, O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti

Ideografik lug'atlarning yaratilishi tilshunoslik va til ta'limi sohasidagi sezilarli yutuqlarni ifodalaydi, so'z boyligini tushunish va tartibga solishga o'ziga xos yondashuvni taklif etadi. Odatda so'zlarni alifbo tartibida joylashtiradigan an'anaviy lug'atlardan farqli o'laroq, ideografik lug'atlar so'zlarni ma'nolari va tushunchalari asosida tasniflaydi. Ushbu tematik tashkilot o'quvchilar va foydalanuvchilarga so'zlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish, tilni tushunish va saqlashni kuchaytirish imkonini beradi.

Ingliz va o'zbek tillarida ideografik lug'atlarni ishlab chiqish ayniqsa qimmatlidir. Ingliz tili, global lingua franca va o'zbek tili, boy va madaniy ahamiyatga ega turkiy til bo'lib, ularning har biri o'ziga xos lingvistik xususiyatlarga va madaniy nuanslarga ega. Ushbu tillar uchun ideografik lug'atlarni yaratish orqali biz turli xil lingvistik ramkalar orasidagi bo'shliqni bartaraf etishimiz va madaniyatlararo aloqani osonlashtirishimiz mumkin.

Ushbu tezis ideografik lug'atlarning til o'rganish va o'qitishdagi ahamiyati, ularning so'z boyligini egallashdagi afzalliklari va madaniy kontekstlarni chuqurroq tushunishga yordam berishdagi roli haqida ma'lumot beradi. Sinonimlar, antonimlar va tematik kategoriyalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganib, ideografik lug'atlar o'quvchilar va o'qituvchilar uchun muhim vosita bo'lib xizmat qilishini, natijada ingliz va o'zbek tillarida tilni o'zlashtirish jarayonini boyitishini bilib olamiz.

Ideografik lug'atlarning paydo bo'lishi tillarga murojaat qilish, o'rganish va tushunishda o'zgaruvchan o'zgarishni anglatadi. Alfavit tartibini birinchi o'ringa qo'yadigan an'anaviy lug'atlardan farqli o'laroq, ideografik lug'atlar so'zlar orasidagi kontseptual munosabatlarga e'tibor qaratib, so'z boyligini olish uchun yanada intuitiv va kontekstga asoslangan usulni taklif qiladi. Ushbu yondashuv, ayniqsa, o'quvchilar ingliz va o'zbek kabi turli xil lingvistik tizimlar o'rtasida harakatlanadigan ko'p tilli sharoitlarda foydalidir.

1. Kontseptual ravshanlik: ideografik lug'atlar foydalanuvchilarga so'zlarni imlosiga emas, balki ma'nolariga qarab o'rganishga imkon beradi. Bu, ayniqsa, yangi tilda fonetika va orfografiyaning murakkabliklari bilan kurashishi mumkin bo'lgan o'quvchilar uchun foydalidir. Hissiyotlar, harakatlar yoki narsalar kabi so'zlarni tematik ravishda guruhlash orqali ushbu lug'atlar o'quvchilarga asosiy tushunchalarni yanada samarali tushunishga yordam beradi.

2. Madaniy kontekst: til madaniyat bilan chambarchas bog'liq va ideografik lug'atlar madaniy nuanslarni tushunish uchun platforma yaratadi. Masalan, o'zbek tilidagi ayrim so'zlar ingliz tilida bevosita ekvivalenti bo'lmagan ma'no yoki madaniy ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. So'zlarni tematik ravishda turkumlash orqali o'quvchilar ushbu nozikliklarni qadrlashlari va tildan foydalanishni shakllantiradigan madaniy kontekstlar haqida tushunchaga ega bo'lishlari mumkin.

3. Kengaytirilgan lug'atni o'zlashtirish: tilshunoslikdagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tematik klasterlarda lug'atni o'rganish saqlash va eslashni sezilarli darajada yaxshilaydi. Ideografik lug'atlar ushbu printsipga asoslanib, so'zlarni tegishli guruhlarga taqdim etish orqali o'quvchilarga atamalar o'rtasida aloqa o'rnatishga imkon beradi va kontekst orqali tushunchalarini mustahkamlaydi.

4. Tillararo taqqoslashni osonlashtirish: ikki tilli o'quvchilar yoki ingliz va o'zbek tillarini o'rganuvchilar uchun ideografik lug'atlar ikki tilni bevosita taqqoslash imkonini beradi. Ushbu qiyosiy yondashuv nafaqat so'z boyligini shakllantirishga yordam beradi, balki har bir tilda grammatik tuzilmalar va foydalanish shakllarini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

5. Turli xil ta'lim uslublarini qo'llab-quvvatlash: yangi ma'lumot olishda turli xil o'quvchilar turli xil imtiyozlarga ega. Ideografik lug'atlar vizual o'quvchilarga tematik xaritalar yoki diagrammalar taqdim etish orqali xizmat qiladi, shu bilan birga tinglovchilarni kontekst ichida so'zlardan foydalanishni ko'rsatadigan misol jumalari orqali qo'llab-quvvatlaydi.

Bugungi raqamli asrda ideografik lug'atlarni yaratish texnologik yutuqlar bilan yanada takomillashtirildi. Onlayn platformalar va mobil ilovalar qidiruv funksiyalari, multimedia misollari va foydalanuvchi tomonidan yaratilgan tarkib kabi interaktiv xususiyatlarni taklif qilishi mumkin. Ushbu vositalar nafaqat o'rganishni yanada qiziqarli qiladi, balki lug'atlar ro'yxatini doimiy ravishda yangilab turish va kengaytirishga imkon beradi, bu esa lug'atlarning dolzarb va keng qamrovli bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o'zbek tillari uchun ideografik lug'atlarning ishlab chiqilishi til ta'limida sezilarli sakrashni anglatadi. Shakl ustidagi ma'noni ta'kidlab, ushbu lug'atlar o'quvchilarga so'z boyligini yanada boy va kontekstli tushunishni beradi. Til, madaniyat va texnologiya chorrahalari o'rganishda davom etar ekanmiz, ideografik lug'atlar, shubhasiz, dunyodagi turli aholi uchun samarali til o'rganish strategiyasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu innovatsion yondashuv orqali, biz barcha yoshdagi va kelib chiqishi o'quvchilar o'rtasida katta til talablarga va madaniy minnatdorlik mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Baker, M. (2001). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.
2. Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Wiley-Blackwell.
3. Fillmore, C. J., Baker, C. F. (2009). *FrameNet: A Knowledge-Based Lexicon*. Cambridge University Press.
4. Kachru, Y. (1992). *The Other Tongue: English Across Cultures*. University of Illinois Press.
5. Meyer, C. F. (2009). *English Corpus Linguistics: An Introduction*. Cambridge University Press.